

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 23 listopada 2016 r.

Pozycja 517

POSTANOWIENIE z dnia 12 października 2016 r. Sygn. akt Ts 103/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Marek Zubik

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.B. w sprawie zgodności:

art. 117 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 6 czerwca 2016 r. (dana nadania) M.B. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 117 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) w zakresie, „w jakim umożliwia oddalenie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego pomimo, że strona została częściowo lub w całości zwolniona z ponoszenia kosztów sądowych”, z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Skargę sformułowano na podstawie następującego stanu faktycznego sprawy. Skarżący złożył skargę o wznowienie postępowania wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów postępowania i ustanowienie adwokata z urzędu. Postanowieniem ze stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w C. zwolnił powoda od kosztów sądowych, a wniosek o ustanowienie adwokata oddalił, stwierdziwszy, że nie zachodzi potrzeba jego ustanowienia, ponieważ skarżący radzi sobie z dokonywaniem odpowiednich czynności w procesie. Skarżący zaskarżył to postanowienie w części oddalającej wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu. Postanowieniem z marca 2015 r. Sąd Apelacyjny w K. oddalił zażalenie skarżącego. Następnie skarżący został wezwany do uzupełnienia braku formalnego skargi o wznowienie postępowania przez doręczenie trzech odpisów skargi. Skarżący poinformował sąd, że nie jest w stanie uzupełnić tego braku, i po raz kolejny złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Wniosek ten został odrzucony postanowieniem Sądu Okręgowego w C. z września 2015 r.

Jako ostateczne orzeczenie o swoich wolnościach lub prawach konstytucyjnych skarżący wskazuje postanowienie Sądu Okręgowego w C. z września 2015 r. o odrzuceniu ponownego wniosku o ustanowienie adwokata. Według skarżącego przesłanki, od spełnienia których ustawodawca uzależnił zwolnienie od ponoszenia kosztów sądowych, są zrozumiałe

i obiektywne. Tymczasem kryterium ustanowienia pełnomocnika z urzędu określone w art. 117 § 5 kpc jest – zdaniem skarżącego – „kryterium niepoddającym się kontroli i niemierzalnym”. Jak podkreśla skarżący, rozstrzygnięcia sądów w tym względzie są dowolne, w podobnych sprawach część stron zwolnionych od kosztów sądowych uzyskuje również pomoc prawną z urzędu, a część nie. W jego opinii odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu dla osoby zwolnionej od kosztów sądowych stanowi barierę w dostępie do sądu. W ocenie skarżącego „zachodzi obawa, że prawo do objęcia ochroną prawną osób ubogich poprzez świadczenie doradztwa prawnego pozostaje tylko iluzoryczną deklaracją”.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

W dniu 16 sierpnia 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1157; dalej: ustawa o TK). Zgodnie z art. 83 ust. 1 tej ustawy w sprawach wszczętych i niezakończonych przed 16 sierpnia 2016 r. stosuje się przepisy ustawy o TK. Na podstawie art. 37 ust. 1 w związku z art. 50 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymaganiom, a także czy nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 40 ust. 1 ustawy o TK. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji wniesienie skargi konstytucyjnej jest dopuszczalne, jeśli, po pierwsze, zaskarżony przepis stanowi podstawę prawną ostatecznego orzeczenia wydanego przez sąd lub organ administracji publicznej w indywidualnej sprawie skarżącego, po drugie, skarżący uprawdopodobni naruszenie swoich konstytucyjnych wolności lub praw wskazanych w skardze, po trzecie, źródłem tego naruszenia jest normatywna treść kwestionowanych przepisów, a sposób naruszenia został określony przez samego skarżącego w uzasadnieniu wnoszonej skargi. W myśl art. 47 ust. 1 ustawy o TK skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Ostateczne orzeczenie, z którym skarżący wiąże naruszenie swoich konstytucyjnych wolności lub praw, to postanowienie Sądu Okręgowego w C. z września 2015 r. o odrzuceniu ponownego wniosku o ustanowienie adwokata. Trybunał ustalił, że postanowienie to zostało doręczone skarżącemu 9 października 2015 r., a zatem od tego dnia rozpoczął bieg trzymiesięczny termin do wniesienia skargi konstytucyjnej.

Zarówno art. 66 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) obowiązującej w chwili wniesienia rozpatrywanej skargi konstytucyjnej, jak i art. 49 ust. 2 obowiązującej ustawy o TK stanowią, że w razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Zgodnie z art. 66 ust. 4 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r. złożenie wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu wstrzymywało bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Wznowienie biegu tego terminu następowało pierwszego dnia po dniu doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go na pełnomocnika skarżącego. Przepis ten sankcjonował utrwaloną na gruncie ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.102.643, ze zm.) linię orzecznictwą, zgodnie z którą termin do wniesienia skargi konstytucyjnej jest terminem materialnoprawnym i jego bieg zostaje zawieszony w chwili złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej i reprezentowania skarżącego przed Trybunałem Konstytucyjnym (zob. postanowienia TK z 20 grudnia 2007 r., sprawa Ts 228/06, OTK ZU nr 6/B/2007, poz. 278 oraz 4 marca 2008 r., sprawa Ts 223/07, OTK ZU nr 3/B/2008, poz. 119) – zawieszony termin do wniesienia skargi konstytucyjnej biegnie dalej dopiero od momentu wyznaczenia konkretnego adwokata lub radcy

prawnego, do którego skarżący może zwrócić się o sporządzenie skargi konstytucyjnej (zob. m.in. postanowienie TK z 9 października 2006 r., sprawa Ts 91/06, OTK ZU nr 5/B/2006, poz. 247). Trybunał stwierdza, że pogląd ten zachowuje swoją aktualność na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o TK.

Jak Trybunał ustalił z urzędu, 29 grudnia 2015 r. skarżący wystąpił z wnioskiem o ustanowienie dla niego profesjonalnego pełnomocnika z urzędu do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej, tj. po upływie 80 dni od doręczenia mu ostatecznego orzeczenia. Bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej uległby zawieszeniu z upływem tego dnia, gdyby Sąd Apelacyjny w K., do którego skarżący złożył wniosek, był miejscowo i rzeczowo właściwy. Trybunał stwierdza jednak, że sąd ten nie był sądem, o którym mowa w art. 66 ust. 3 ustawy o TK z 2015 r. i art. 47 ust. 1 ustawy o TK. Dlatego też Sąd Apelacyjny w K. słusznie przekazał wniosek Sądowi Rejonowemu w M. Nastąpiło to 15 stycznia 2016 r. (data wpływu wniosku skarżącego do Sądu Rejonowego w M.), a zatem już po upływie trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Tymczasem pełnomocnik, który 10 marca 2016 r. otrzymał zarządzenie okręgowej rady adwokackiej, wniósł skargę konstytucyjną 6 czerwca 2016 r., tj. po upływie kolejnych 87 dni.

Wobec powyższego Trybunał stwierdza, że skargę wniesiono ze znacznym przekroczeniem terminu określonego w art. 47 ust. 1 ustawy o TK (art. 64 ustawy o TK z 2015 r. przewidywał taki sam termin). Okoliczność ta stanowi podstawę odmowy nadania skardze dalszego biegu.

Niezależnie od powyższego Trybunał zauważa, że skarżący łączy postawiony w skardze zarzut z niewłaściwym orzeczeniem. Postanowienie Sądu Okręgowego w C. z września 2015 r. nie zostało bowiem wydane na podstawie zaskarżonego art. 117 § 5 kpc. Przepis ten stanowi, że sąd uwzględni wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, jeżeli jego udział w sprawie uzna za potrzebny. Skarżący zakwestionował ten przepis w zakresie, w jakim umożliwia oddalenie wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu złożonego przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych. Tymczasem wskazane postanowienie było postanowieniem nie o oddaleniu, lecz o odrzuceniu ponownego wniosku skarżącego. W postanowieniu tym sąd uznał ponowny wniosek za niedopuszczalny i nie badał jego merytorycznej zasadności, tym samym nie stosował art. 117 § 5 kpc. Przepis ten był podstawą postanowień wydanych na wcześniejszym etapie postępowania, tj. postanowienia Sądu Okręgowego w C. ze stycznia 2015 r. o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu i postanowienia Sądu Apelacyjnego w K. z marca 2015 r. o oddaleniu zażalenia skarżącego, od którego nie przysługiwał żaden środek zaskarżenia.

Jedynie na marginesie Trybunał zwraca uwagę na to, że niedostateczna precyzja i brak dookreśloności przepisu mogą tylko wtedy być podstawą zarzutu, gdy dany zwrot nie daje – przy użyciu ogólnie aprobowanych technik wykładni – możliwości ustalenia jego znaczenia. Tymczasem z orzecznictwa przywołanego przez skarżącego wynika, że w praktyce sądy wypracowały i określiły precyzyjne kryteria, od spełnienia których zależy ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Są to: nieporadność strony, polegająca na braku możliwości przedstawienia swojego stanowiska w sposób zrozumiały i braku podstawowej wiedzy w zakresie regulacji rządzących procesem cywilnym; lub skomplikowany pod względem faktycznym lub prawnym charakter sprawy, wymagający pogłębionej wiedzy prawniczej; czy też niemożność samodzielnego prowadzenia sprawy przez stronę, w szczególności stawiania się na kolejne terminy rozpraw, ze względu na okoliczności obiektywne. Kwestia stosowania tych przesłanek przez sądy pozostaje jednak poza kognicją Trybunału (zob. postanowienia TK z 24 marca 2015 r. i 23 września 2015 r., sprawa Ts 285/14, OTK ZU nr 5/B/2015, poz. 488 i 489).

W tym stanie rzeczy Trybunał postanowił jak w sentencji.

Na podstawie art. 37 ust. 4 w związku z art. 50 ustawy o TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.